

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

ПАК ІННА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

УДК:316.74:[378.2+001]:174.7(043.3)

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА:
ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ

22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата соціологічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат соціологічних наук, доцент
Ніколаєвська Алла Михайлівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри
соціології.

Офіційні опоненти:

доктор соціологічних наук, професор
Михайльова Катерина Геннадіївна,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»,
проректор з науково-педагогічної та
навчально-методичної роботи;
кандидат соціологічних наук
Котеленець Катерина Михайлівна,
Державний заклад «Луганський
національний університет імені Тараса
Шевченка», доцент кафедри філософії
та соціології

Захист відбудеться _____ 2019 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.15 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, ауд. 2-49.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий _____ 2019
р.

Учений секретар

І. І. Шереме

спеціалізованої вченої ради

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтеграція української вищої освіти в європейський і світовий академічний простір вимагає узгодження базових нормативних принципів і практик вітчизняної академічної культури з ціннісно-нормативними засадами, на основі яких функціонують провідні університети Заходу. В умовах модернізації вітчизняної вищої школи академічна культура є не тільки одним із основних чинників цього процесу, а й найбільш важливим індикатором та характеристикою стану вищої освіти. Стан академічної культури визначає не тільки особливості взаємодії між суб'єктами освітнього простору, а й ті змісти, які вкладають в неї актори, їхні мотиви та соціальні очікування, а також виявляє проблеми, що впливають на якість підготовки майбутніх фахівців. Зважаючи на це, існує нагальна потреба в соціологічному дослідженні феномену академічної культури, її структури на всіх рівнях функціонування, встановлення чинників, під впливом яких вона формується, та особливостей її прояву.

Дослідження проблем вищої освіти є ваговою часткою наукового надбання видатних соціологів та соціальних філософів: З. Баумана, П. Бурдьє, А. Вебера, В. Гумбольдта, Е. Дюркгейма, К. Маннгейма, Р. Мертон, Дж. Ньюмена, Т. Парсонса, П. Сорокіна та ін.

Вивчення проблем вищої школи знаходилося у центрі уваги таких учених, як І. Бестужев-Лада, Л. Коган, Д. Константиновський, А. Матюльоніс, В. Нечаєв, В. Осовський, В. Правоторов, Л. Рубіна, М. Руткевич, М. Тітма, Ф. Філіппов, Г. Чередніченко, В. Шубкін, В. Шукшинов, О. Якуба та ін.

Значний доробок щодо стану вищої освіти є в роботах представників таких наукових галузей, як філософія освіти, соціологія освіти, педагогіка вищої школи, зокрема в публікаціях В. Арбеніної, В. Астахової, К. Астахової, В. Бакірова, Є. Головахи, Л. Герасіної, Т. Зверко, І. Ковальнової, К. Котеленець, С. Макеєва, К. Михайльової, О. Мещанінова, О. Навроцького, А. Ніколаєвської, С. Оксамитної, Є. Подольської, Л. Сокур'янської, Т. Фінікова, Л. Хижняк, В. Чепак, Ю. Чернецького, Н. Черниш, І. Шеремет, С. Щудло та ін. Попри велику кількість публікацій з проблем вищої освіти, в сучасному дискурсі вітчизняної соціології й дотепер не представлені наукові роботи, присвячені власне аналізу феномену академічної культури, зокрема академічної культури українського студентства.

У зарубіжному науковому дискурсі на тлі існуючого інтересу до проблематики академічної культури спектр підходів та наукових тлумачень цього феномену достатньо широкий; разом з тим, немає єдності щодо дефініції академічної культури, а деякі з науковців взагалі заперечують можливість визначення цього поняття. Дослідженню академічної культури та окремих її елементів приділяється увага такими зарубіжними вченими, як К. Батерфілд, Т. Бечер, Д. Джонс, Ш. Ксі, Л. Лоїма, Д. Мак Кейб, М. Мак Еван, П. Мендоза, Л. Тревіно, П. Троулер, Т. *Артемова*, Н. Горденко, О. Єрмілова та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене в межах регіональних,

загальнонаціональних та міжнародних проектів, що проводилися кафедрою соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, а саме: «Проблеми формування громадянської ідентичності української молоді: роль освіти як чинника консолідації суспільства» (2008-2009 рр.) (номер державної реєстрації 0108U001642); «Ціннісні орієнтації та поведінкові практики шкільної молоді Харківщини» (2013-2014 рр.); «Студентство прикордоння Центральної та Східної Європи: цінності, ідентичності, життєві плани» (2014-2015 рр.); «Молодь на пограниччі Центральної та Східної Європи: ціннісні орієнтації та повсякденні практики» (2015 р.) (керівник зазначених досліджень – проф. Сокур'янська Л. Г.), а також дослідження «Соціокультурні бар'єри модернізації вищої освіти в Україні» (2012, керівник проекту – академік Бакіров В. С.).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розробка концептуальних засад соціологічного вивчення феномену академічної культури студентства, особливостей прояву та факторів її формування в умовах українського суспільства.

Досягнення мети передбачало розв'язання таких *завдань*:

- проаналізувати теоретико-методологічні доробки у соціогуманітарному та соціологічному дискурсі щодо академічної культури;
- визначити теоретико-методологічні засади дослідження академічної культури студентства;
- уточнити понятійний апарат дослідження академічної культури студентства в соціологічному дискурсі;
- сформулювати соціологічне визначення та здійснити операціоналізацію поняття «академічна культура студентства»;
- схарактеризувати рівні, суб'єктів та структуру академічної культури;
- визначити та проаналізувати основні фактори макро-, мезо- та мікрорівня, що впливають на формування академічної культури українського студентства;
- виявити та схарактеризувати типові академічні практики, які відбивають специфіку академічної культури українського студентства.

Об'єкт дослідження – академічна культура українського студентства.

Предмет дослідження – фактори формування та особливості прояву академічної культури вітчизняного студентства.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених у дисертаційному дослідженні завдань були використані такі загальнонаукові методи, як аналіз та синтез, метод узагальнення та порівняння, історичний метод, метод аналізу документів. Для збору первинної соціологічної інформації використано метод масового анкетного опитування, метод фокусованого групового інтерв'ю та метод глибинного інтерв'ю. Для аналізу емпіричних даних використовувалися методи групування, класифікації, кореляційного та факторного аналізу.

Теоретико-методологічною базою дисертаційного дослідження є «практична парадигма» (концепції М. Хайдеггера, П. Бурдьє), насамперед ідеї про «фоновий» характер і «розкриваючу» природу повсякденних практик, а також положення соціокультурного підходу, представлені в роботах П. Сорокіна, та концепція соціальної суб'єктності Л. Сокур'янської.

Емпіричну базу роботи склали дані таких досліджень: всеукраїнського соціологічного дослідження «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку» (грудень 2014 р. - липень 2015 р.), проведеного Східноукраїнським Фондом соціальних досліджень спільно з Інститутом соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за участі авторки (проведено анкетування 400 викладачів ЗВО та 2000 студентів 1-5 курсів, а також 8 фокусованих групових інтерв'ю в чотирьох містах України); міжнародного дослідження «TALIS», яке було реалізовано Українською асоціацією дослідників освіти за участі авторки (опитані 3600 вчителів та 200 директорів шкіл, які презентують усі регіони України; лютий - серпень 2017 р.); авторського дослідження, проведеного методом глибинних інтерв'ю з представниками сфери освіти (інформантами були 8 директорів шкіл Харківської та Сумської областей, 3 професори закордонних університетів (2016-2017 рр.).

У роботі також здійснено вторинний аналіз даних таких досліджень: «Студенти-старшокурсники Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна про своє навчання та майбутнє працевлаштування», проведеного Центром соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (опитано 2005 студентів, 2015-2016 рр.); «Реформи вищої школи України в оцінках учасників освітнього процесу», проведеного Соціологічною асоціацією України (32 фокусованих групових інтерв'ю, в яких брали участь викладачі та студенти з 57 ЗВО України, 2016 р.), а також результатів досліджень проблем вищої школи, що проводилися протягом 1996-2017 рр. кафедрою соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого завдання в рамках соціології освіти, а саме в розробці концептуальних засад дослідження академічної культури студентства, її факторної зумовленості та особливостей прояву:

вперше:

- застосовано ідеї практичної парадигми, зокрема положення про «фоновий» характер і «розкриваючу» природу повсякденних практик, що дозволило здійснити соціологічну інтерпретацію феномену академічної культури студентства та її повсякденних проявів в академічних практиках;
- виділено та схарактеризовано функції академічної культури: ідентифікаційну, орієнтаційну, соціалізаційну, інтеграційну та комунікаційну; а також специфічні функції, які притаманні лише їй: мотиваційну, організаційну, просвітницьку, а також функції керування репутацією, збереження «незмінних принципів» (права на академічну свободу, служіння науці, відкритість викладання), реалізації афіліації та функцію «спільного буття»;
- сформульовано соціологічне визначення поняття «академічна культура студентства», під якою розуміється сукупність моделей поведінки, які формуються в академічному середовищі в процесі засвоєння ціннісно-нормативної складової освітнього простору, інтеріоризуються особистістю та знаходять прояв у повсякденних академічних практиках; визначено емпіричні

індикатори академічної культури студентів (мотивація навчання, академічна успішність, особливості підготовки кваліфікаційних і письмових робіт, академічна доброчесність/недоброчесність);

– представлено соціологічну інтерпретацію структури академічної культури на різних рівнях її прояву, зокрема на мікрорівні виділено аксіологічний, мотиваційний та діяльнісно-практичний компоненти; на основі отриманих емпіричних даних доведено, що вмотивованість сучасного студента на отримання знань є основним чинником формування академічної культури, яка відповідає європейським та світовим взірцям; такий тип вмотивованості детермінує характер і зміст академічних практик студента, знаходить прояв в орієнтації на роботу за фахом, спонукає до самоосвіти, забезпечує більш якісний рівень підготовки майбутнього фахівця;

удосконалено:

– емпіричну інтерпретацію таких понять: «академічні практики» - завдяки включенню до емпіричних індикаторів відповідного феномену таких видів діяльності, як наукова та позанавчальна; «академічна доброчесність» - завдяки виокремленню такого елементу академічної доброчесності, як академічне шахрайство (фальсифікація офіційних навчальних документів, незаконне отримання екзаменаційних білетів, використання текстів захищених раніше кваліфікаційних робіт тощо);

отримали подальший розвиток:

– уявлення про основні фактори, що впливають на формування академічної культури українського студентства: на макрорівні – протиріччя між існуючими законодавчими актами та неготовністю суб'єктів освітньої діяльності діяти у відповідності до них, що, в тому числі, породжує корупційні дії; на мезорівні – фактична відсутність чітко регламентованої системи заходів щодо порушників норм академічної доброчесності; на мікрорівні – сприйняття деяких форм академічної доброчесності як невід'ємної складової навчального процесу у вищій школі;

– знання про зумовленість деяких академічних практик традиціями, що закладаються в період отримання середньої освіти, та усталеністю ментальних настанов щодо форм академічної доброчесності, що знаходить своє відображення у домінуванні такого динамічного процесу в малих групах, як кооперація, та сприйнятті конкуренції як негативного чинника стосунків у студентських групах.

Практичне значення дисертаційної роботи. Результати дослідження були використані авторкою при викладанні таких навчальних дисциплін, як «Соціологія» (факультет психології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна) та «Сучасні соціологічні теорії» (соціологічний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна). Основні положення роботи також можуть використовуватися в освітньому процесі у вищій школі при викладанні таких навчальних дисциплін, як «Соціологія культури», «Соціологія освіти» та «Методика викладання соціально-політичних дисциплін», а також при розробці програм і практичних рекомендацій, спрямованих на протидію практикам академічної доброчесності.

Публікації. Матеріали дисертації опубліковано в **11** наукових працях, серед яких **5** статей у наукових фахових виданнях (у т.ч. з них **1** стаття у виданні, що входить до наукометричної бази даних Copernicus), **5** тез доповідей на вітчизняних і міжнародних наукових конференціях, **1** стаття у періодичному науковому виданні, що входить до наукометричної бази даних індексом Copernicus (59,51).

Особистий внесок здобувачки Пак І.В. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Наукові результати та висновки, що містяться в дисертації, отримані авторкою особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в узагальненому вигляді використано лише ті фрагменти, які безпосередньо належать авторці дисертації. Зокрема, особистий внесок здобувачки Пак І.В. в роботі «Академічна нечесність як елемент академічної культури українського студентства: результати емпіричних досліджень» полягає в теоретичному обґрунтуванні, формулюванні задач дослідження та інтерпретації результатів.

Апробація результатів дисертації. Основні висновки та положення дисертаційного дослідження були викладені на: Х Львівському соціологічному форумі «Змінність соціальних просторів крізь соціологічну оптику: прояви, контексти, можливості» (13 жовтня 2016 року, м. Львів), XX Міжнародній науковій конференції «Харківські соціологічні читання» «Соціологія у світі, що змінюється» (10-11 листопада 2016 року, м. Харків,), I Міжнародній науковій конференції Української асоціації дослідників освіти «Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні (11 лютого 2017 року, м. Київ), III Конгресі Соціологічної Асоціації України «Секція 18. Освіта XXI сторіччя: вектори розвитку» (12-13 жовтня 2017 року, м. Харків), III Молодіжному форумі «Круглий стіл: «Освіта та наука» (28-29 жовтня 2017 року, м. Харків), II Міжнародній науковій конференції Української асоціації дослідників освіти «Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження» (15 червня 2018 року, м. Київ), XXI Міжнародній науковій конференції «Харківські соціологічні читання» «Мова соціології: сучасні тренди» (15-16 листопада 2018 р.), XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Smart-освіта в smart-суспільстві: можливі шляхи адаптації» (14 лютого 2019 року, м. Харків). Дисертація обговорювалася на теоретичних семінарах кафедри соціології та соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, 9 підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг загального тексту дисертації складає 223 сторінки (10,3 д.а.), з них основного тексту – 190 сторінок (7,9 д.а.). Робота ілюстрована 32 таблицями та 30 рисунками. Список використаних джерел містить 295 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та задачі дисертаційного дослідження, його теоретико-методологічні та емпіричні засади, сформульовано наукову новизну та практичне значення, описано апробацію отриманих результатів на конференціях та в публікаціях.

У розділі 1 **«Академічна культура як об'єкт міждисциплінарних досліджень»** проаналізовано основні підходи до інтерпретації академічної культури, що існують в системі соціогуманітарних наук та в межах власне соціологічного дискурсу.

Підрозділ 1.1 *«Академічна культура в соціогуманітарному дискурсі»* присвячено розгляду феномену академічної культури як однієї з найважливіших характеристик вищої школи як соціального інституту. Проаналізовано витoki, особливості та традиції використання поняття академічної культури у сучасному соціогуманітарному дискурсі. Серед вітчизняних авторів, які в той чи інший спосіб торкаються проблематики, пов'язаної з феноменом академічної культури, насамперед слід згадати роботи В. Астахової, В. Бакірова, О. Кравченко, В. Ромакіна, Г. Хоружого та ін. Вивченню безпосередньо академічної культури чи окремих її елементів приділяють увагу такі зарубіжні вчені, як Д. Джонс (D. Jones), Д. Мак Кейб (D. McCabe), Л. Тревіно (L. Trevino), К. Батерфілд (K. Butterfield), М. Мак Еван (M. McEwan), Ш. Ксі (S. Xi), Т. Бечер (T. Becher), П. Троулер (P. Trowler), П. Мендоза (P. Mendoza), М. Кічерова, А. Прохоров, Т. Артємьєва, Н. Горденко та ін. Виявлено, що в залежності від того, в контексті якої науки здійснюється аналіз поняття «академічна культура» (соціологія, філософія, культурологія, психологія тощо), їй надаються певні риси, робляться конкретні акценти, які в цілому відображають специфіку тієї чи іншої наукової галузі.

Акцентовано увагу на тому, що соціальні феномени, які можна описати завдяки поняттю «академічна культура», виходять за рамки соціального інституту освіти, проте, формування основних її принципів та відтворення пов'язане саме з університетським середовищем. Зазначено, що більшість авторів, незалежно від того, з якої точки зору вони розглядають феномен академічної культури погоджуються з тим, що академічна культура ґрунтується на усвідомленні кожним суб'єктом академічної спільноти свого місця й обов'язків у функціонуванні вищого навчального закладу, цінностей і норм поведінки, звичаїв, взаємин між членами академічної спільноти тощо.

У підрозділі 1.2. *«Академічна культура в контексті соціологічної науки»* описано ключові аспекти академічної культури: її історичний характер; синхронність її змін з трансформаційними процесами у системі вищої освіти; її символічний характер; одночасне існування як функціонально корисних, так і дисфункційних елементів; психологічний характер академічної культури.

Зазначається, що академічна культура виконує як низку універсальних для будь-якої культури функцій, так і таких, що притаманні лише їй. До першої групи функцій віднесені: ідентифікаційна, орієнтаційна, соціалізаційна, інтеграційна та

комунікаційна, до другої – мотиваційна, організаційна, просвітницька та специфічні функції академічної культури – функція керування репутацією, функція збереження «незмінних принципів», функція «спільного буття» та функція реалізації афіліації, що отримали назву «Принцип чотирьох Ф» та формують метафоричне ядро академічної культури.

Також у підрозділі зазначено, що становлення академічної культури як соціального феномену відбувалося під впливом етосу науки та на основі процесу передачі знань, тому формування зародків академічної культури пов'язане виникненням перших освітніх закладів.

Встановлено, що однією з поширених інтерпретацій академічної культури є її ототожнення з організаційною (корпоративною) культурою. Так, у Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі академічна культура розуміється як культура будь-якого вищого навчального закладу як сукупність норм та цінностей його освітньої та наукової діяльності.

Також зроблено акцент на тому, що дослідники, які ототожнюють академічну культуру з корпоративною, з огляду на її структурні елементи, у науковому, зокрема соціологічному дискурсі, значну увагу приділяють місії університету. Так, на думку В. Бакірова, соціокультурна місія університету сьогодення полягає, зокрема, в інституціоналізованому вихованні креативності та формуванні нової ідентичності, а власне академічна культура університету в такому розумінні включає в себе ідеологію (основні принципи діяльності) та імідж (образ), який університет створює та підтримує для зовнішнього середовища.

Аргументовано, що найбільший пізнавальний потенціал з наукового доробку західної соціологічної науки щодо аналізу феномену академічної культури має концепція американської дослідниці П. Мендоса. У структурі академічної культури вона виділяє чотири шари, які стосуються: зовнішнього середовища; інституціональної культури університету; субкультур всередині університету; індивідуальних акторів. На думку П. Мендоса, академічна культура за своєю сутністю є структурою, що містить у собі інституціональний, соціальний та виробничий елементи.

У підрозділі 1.3 *«Пізнавальні можливості практичної парадигми в інтерпретації феномену академічної культури»* обґрунтовано, що особливе місце в системі сучасних соціологічних теорій посідає практична парадигма, оскільки, основний акцент в ній робиться на активній ролі колективної людської діяльності у відтворенні та трансформації соціальної системи, що й дозволяє поняттю «практика» набувати певної цінності для досягнення методологічних компромісів. Схарактеризовано джерела та основні етапи становлення практичної парадигми (Л. Вітгенштайн, М. Хайдегер), теоретичний внесок П. Бурдьє в розбудову практичної парадигми.

У результаті аналізу підходів до дослідження практик зроблено висновок про те, що пізнавальні можливості практичної парадигми дозволяють виходити на рівень аналізу дій суб'єктів освітнього процесу, відкриваючи нові можливості для розуміння мотивації їхніх дій. Активність діяча (соціального агента) із зазначенням системно-структурних обмежень, дає можливість поєднувати

теоретичні моделі соціальної реальності традиційних суб'єкт-об'єктних моделей, завдяки чому і розкривається зміст поняття «практика».

Ґрунтуючись на теоретичному потенціалі практичної парадигми, визначено академічну культуру студентства, під якою розуміється сукупність моделей поведінки, які формуються в академічному середовищі в процесі засвоєння ціннісно-нормативної складової освітнього простору, інтеріоризуються особистістю та знаходять прояв у повсякденних академічних практиках.

У розділі 2 **«Витоки та особливості формування академічної культури»** простежено історичні етапи становлення університетів як середовища, в якому відбувалося становлення академічної культури, представлено соціологічну інтерпретацію структури академічної культури студентів, яка містить у собі аксіологічний, мотиваційний та діяльнісно-практичний компоненти; описані актуальні виклики, що створюють особливі умови формування академічної культури українських студентів.

У підрозділі 2.1 *«Класичні університети як осередки формування академічної культури»* акцентовано увагу на тому, що перші зародки академічної культури студентства з'являються одночасно із появою перших європейських університетів та, попри зміни, які відбулися взагалі в системі вищої освіти, починаючи з середньовіччя, сучасним університетам вдалося зберегти закладені ще в ті часи її основи.

Зазначено, що реалізація освітніх функцій університетами нерозривно пов'язана з одним із традиційних та ключових принципів академічної культури – принципом свободи, яка в університетському академічному просторі формується в результаті поєднання свободи викладання та навчання, що формують певний «університетський дух» та «природну стихію університету».

Описано типи освітніх парадигм, які сформовані у процесі тривалого розвитку університетської освіти та характеризуються історичною мінливістю: «культурно-ціннісна», «академічна», «професійна», «технократична» та «гуманістична» парадигми, під впливом яких формувалися не лише принципи організації чи зміст освітнього процесу, а й більш загальні моделі університетської освіти.

Зазначено, що незалежно від векторів розвитку університетів та академічної культури, процес освоєння та відтворення культурних цінностей залишає за університетами провідні позиції в соціальній структурі, що також обумовлено й безпосереднім змістом університетської освіти, який безперервно поповнюється завдяки науковим надбанням та культурній спадщині людства, актуалізуючи вищу освіту як необхідний і важливий фактор розвитку як окремих соціальних інститутів, так і суспільства в цілому.

Визначено, що історія розвитку вищої школи не лише продовжує традиції певної країни, але й є результатом інтеграції та впливу загального світового освітнього контексту. Саме тому можна говорити як про загальні тенденції розвитку вищих навчальних закладів та академічної культури, так і про національну систему освіти певної країни з властивою їй академічною культурою.

У підрозділі 2.2 *«Рівні, суб'єкти та структура академічної культури»* приділено увагу аналізу рівнів, суб'єктів та структури академічної культури, представлено соціологічну інтерпретацію структури академічної культури.

У структурі академічної культури виділено такі її рівні: загальнонаціональний, профільно-професійний, корпоративний та індивідуальний рівні, а в залежності від того, який елемент визначається як суб'єкт академічної культури, змінюються не тільки акценти характеристики, яку ми йому надаємо, а й окреслюються унікальні напрями наукових пошуків. При цьому, за наявності широкого спектру концепцій щодо феномену академічної культури, всі науковці є солідарними у виокремленні її суб'єктів та елементів, до яких належать науково-педагогічні працівники, студенти, аспіранти та адміністративно-технічний персонал вищої школи. Представлена інтерпретація структури академічної культури студентів, студентів дозволила виділити аксіологічний, мотиваційний та діяльнісно-практичний компоненти. Діяльнісно-практичний компонент академічної культури характеризує ступінь реалізації засвоєних цінностей, норм, знань у ході освітнього процесу та охоплює повсякденні навчальні практики (формальні та неформальні).

Зроблено висновок, що вивчення проявів академічної культури у такий спосіб дозволяє визначити чинники формування особливостей вітчизняної академічної культури студентства. Обґрунтовано вибір студентства в якості суб'єкта дослідження, оскільки ця соціальна група одночасно є об'єктом надання освітніх послуг, важливим елементом освітнього простору та носієм академічної культури.

У підрозділі 2.3 *«Академічна культура українського студентства: актуальні виклики»* схарактеризовано сучасні чинники, під впливом яких відбуваються процеси трансформації вітчизняної академічної культури.

Так, впровадження комерційних практик в освітній процес сприяло появі академічного капіталізму, до сфери якого сьогодні залучені всі університети, в умовах якого вони вибудовують свою діяльність у відповідності до вимог суспільства, керуючись його інтересами, а студенти починають виконувати роль «стейкхолдерів» освіти.

Описано феномен смарт-освіти, який зумовлений процесом дигіталізації суспільства як такого. Проаналізовано позитивний вплив електронної освіти на академічну культуру студентів, зокрема на реалізацію ними таких академічних практик, як навчальна та наукова діяльність, академічна мобільність тощо, тому можна стверджувати, що смарт-освіта, а саме така її форма як електронне навчання, в сучасних умовах стає чинником трансформаційних змін.

Акцентовано увагу на тому, що особливого значення в контексті електронного навчання набуває принцип дотримання студентами норм академічної доброчесності. Доступ до першоджерел, можливість перевірки власних наукових та кваліфікаційних робіт на плагіат не тільки підвищують якість освіти, але й стають мотиваційною складовою навчання.

Описано позитивні вітчизняні напрацювання стосовно формування академічної культури (прийняття Закону «Про освіту», *Проект сприяння академічній доброчесності в Україні SAIUP*). На сьогодні вітчизняний досвід вивчення проблем порушення норм академічної доброчесності знаходиться на початковій стадії розвитку. Можна говорити про те, що дослідження в галузі академічного поля стають певним трендом та привертають все більшу увагу науковців (Є. Головаха, Ю. Калиновський, О. Ковальчук, Л. Потапюк, О. Стеченко, Т. Фініков, О. Цокур та ін.).

З'ясовано, що, незважаючи на те, що практики списування сьогодні сприймаються суб'єктами навчального процесу як відхилення від норм академічної культури, у вітчизняному освітньому просторі вони, нажаль, є узвичаєною повсякденною практикою та одним із обов'язкових компонентів навчання, а витoki такого ставлення беруть свій початок в середній школі. Спрямованість лише на отримання високої оцінки в школі трансформується у студентів у прагнення отримання стипендії та спонукає до нечесних дій у процесі навчання.

Зазначено, що євроінтеграційні процеси висувають нові вимоги до організації як всієї освітньої діяльності, так і до виховної роботи, зокрема. Провідною складовою за таких умов стає й оновлений інститут кураторства, внаслідок чого викладач не лише транслює знання, а й стає активним агентом соціалізації студентів.

Акцентовано увагу, на тому що важливою особливістю вітчизняної академічної культури є невідповідність повсякденних академічних практик студентів формальним (проголошуваним) цінностям та практикам, затвердженим в офіційних документах. В умовах суттєвих розбіжностей між нормативним та практичним рівнями академічної культури цей процес є дуже складним та довготривалим, адже будь-які зміни стикаються з опором уже інкорпорованих структур.

У розділі 3 **«Чинники та показники академічної культури сучасного українського студентства: емпіричний вимір»** аналізуються результати всеукраїнського соціологічного дослідження «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку». Встановлено, що існує вплив освітньо-професійної мотивації на характер й зміст академічних практик студентства. Особливу увагу приділено одному з найпоширеніших проявів неформальних студентських практик – академічній недоброчесності, існування якої суттєво знижує рівень академічної культури українського студентства.

У підрозділі 3.1 *«Факторна зумовленість актуалізації академічної культури вітчизняного студентства»* визначено, що практична реалізація проголошуваних цінностей та реальна ситуація, що складається в межах інституту освіти, знаходиться у дисонансі з нормативними положеннями, що і зумовлює специфіку вітчизняної академічної культури.

Описано такі основні фактори негативного впливу на академічну культуру студентів, як масовізація вищої освіти та слабка усвідомленість професійного вибору, оскільки не вища освіта, а саме факт наявності диплому про її отримання, стає необхідним атрибутом для входження у доросле життя для

значної кількості випускників українських вишів, які навіть на етапі вибору навчального закладу не є достатньо вмотивованими.

На основі аналізу емпіричної інформації з'ясовано, що основним показником стану академічної культури студентства на мікрорівні є характер академічних практик, що відтворюються впродовж всього процесу навчання у виші. Виявлено, що основним чинником, що впливає на формування та стан академічної культури студентів, є її мотиваційна складова, а саме орієнтація на отримання знань, якісну фахову підготовку в процесі навчання у виші.

Також доведено, що мотивація вступу до ЗВО є підґрунтям для подальшої мотивації до навчання, навколо якої вибудовується цілий комплекс поведінкових практик, які студенти реалізують протягом усього періоду перебування у виші, а згодом зазначені практики перетворюються у сталі традиції, які, в свою чергу, визначають академічну культуру.

З'ясовано, що оскільки мотивація на отримання знань є домінуючим мотивом, вона впливає на академічні практики: студенти займаються самоосвітою, докладають більших зусиль з метою отримання кращих оцінок як з фахових, так і непрофільних дисциплін, частіше вказують на відповідність отриманих оцінок їхнім знанням, а також мають чітке розуміння необхідності власних додаткових зусиль для більш успішної підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Встановлено деякі принципові відмінності у мотивації студентів, які навчалися за кордоном, у стратегії закордонних вишів щодо орієнтації студентів на майбутнє працевлаштування, позиціонування навчання в університеті як підготовчого етапу до майбутньої професійної діяльності, що в цілому поки що не притаманне українській освітній системі.

У підрозділі 3.2 *«Академічні практики українських студентів як простір реалізації академічної культури»* встановлено, що особливості реалізації студентами навчальних практик є одним з головних індикаторів стану академічної культури студентства, а її складовими є такі основні практики, як відвідування занять, ставлення до виконання письмових робіт, підготовка до різних форм контролю, специфіка сприйняття та викладання лекційного матеріалу й проведення практичних занять, що надає можливість схарактеризувати унікальну академічну культуру, яка існує сьогодні в українських університетах.

З'ясовано, що одним з основних чинників, який суттєво впливає на формування вітчизняної академічної культури студентства, є форми взаємодії в студентських групах, що ґрунтуються на принципах кооперації/конкуренції. Так, взаємовідносини в цих групах ґрунтуються скоріше на колективістських орієнтаціях, для їх західних колег більшою мірою притаманна індивідуалістична спрямованість.

Встановлено, що найпоширенішими формами кооперації є як легітимні (підготовка до іспиту, роз'яснення складного матеріалу тощо), так і нелегітимні форми взаємодопомоги (підготовка шпаргалок, підказки, списування), а конкуренція оцінюється студентами скоріше негативно, як один з чинників погіршення міжособистісних стосунків та мікроклімату в групі й найчастіше

вона актуалізується в контексті отримання балів, які забезпечують призначення стипендії та можливість вчитися на бюджеті. В цілому ж, як свідчать отримані дані, кооперація в студентських групах призводить до появи різних форм академічного шахрайства.

Особливу увагу приділено академічній мобільності студентів, що може забезпечити успішну інтеграцію української вищої школи у світовий та європейський академічний простір. При цьому зафіксовано відносно невисокий рівень орієнтації студентів на участь у процесах академічної мобільності (приблизно половина не планує навчання за кордоном), а основними чинниками, що обумовлюють прагнення студентів навчатися за кордоном є бажання удосконалити знання іноземної мови, пожити в іншій країні, побачити світ, знайти роботу за кордоном, при цьому орієнтація на фахову підготовку є незначною.

У підрозділі 3.3 *«Академічна недоброчесність як елемент академічної культури українського студентства»* зазначається, що своєрідним ціннісним виміром сучасної академічної культури є поняття академічної доброчесності, яка на мікрорівні полягає у сумлінному виконанні навчальних практик, якісній реалізації навчально-пізнавальної діяльності на принципах чесності, відповідальності та поваги до інших членів академічної спільноти. Вона є визнаною та формально закріпленою на макро- та мезорівнях та визначається як обов'язкове дотримання в процесі навчання, таких фундаментальних цінностей, як чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність та підзвітність.

Описано «академічну недоброчесність», як будь-які нечесні прийоми або дії, заборонені правилами університету, що стосуються навчальної діяльності та здійснюються студентами для досягнення несправедливої переваги в навчанні. Порушення академічної доброчесності починається з того моменту, коли студент усвідомлює свої протиправні дії, але тим не менш здійснює їх. Встановлено низку причин цього процесу, які діють системно та доповнюють одна одну. Описано досвід західної практики боротьби з проявами академічної недоброчесності, зокрема в американських університетах.

З'ясовано, що порушення норм академічної доброчесності є, на жаль, узвичаєними практиками в українській студентській спільноті, що, з одного боку, призводить до зниження якості освіти та статусу вищої школи, а з іншого – є наслідками такого процесу. Розглянуто найбільш поширені академічної недоброчесності, зокрема – списування, яке хоча й сприймається всіма суб'єктами навчального процесу як відхилення від норм академічної культури, у вітчизняному освітньому просторі є її узвичаєною повсякденною практикою.

Встановлено, що практичні навички списування, сформовані під час навчання в середній школі, студенти зберігають й у виші. Спрямованість лише на отримання високої оцінки в школі трансформується у студентів у прагнення отримання стипендії та спонукає до нечесних дій в процесі навчання, а створення шпаргалок переважною більшістю опитаних розглядається як узвичаєна навчальна практика.

Особливу увагу приділено явищу академічного плагіату, який має багато проявів: від неправомірного використання цитат та фрагментів тексту сторонніх

авторів до крадіжок чужих наукових праць та привласнення наукових ідей та відкриттів. Встановлено, що у студентів та викладачів існує певне нерозуміння того, що насправді є плагіатом, а відсутність культурної складової, яка б регулювала практики написання наукових робіт, робить інституційні норми контролю практично неефективними.

Зазначено, що на сьогодні поступово українські ЗВО розробляють та впроваджують власні «Положення про запобігання академічному плагіату», в яких виділяють свої різновиди плагіату та визначають їх більш детально.

З'ясовано, що вітчизняна практика використання студентами плагіату в освітньому середовищі є поширеною та не детермінується ні за формою власності ЗВО, ні за його регіональною приналежністю. Мають місце лише деякі відмінності у використанні плагіату студентами різних курсів, але до різних типів плагіату вдаються студенти всіх курсів. Основою боротьби з плагіатом має стати комплекс заходів спрямований на формування культури академічного письма.

ВИСНОВКИ

У висновках підбито підсумки дисертаційного дослідження, метою якого було формулювання основних положень, що мають теоретичне та практичне значення для подальшого вивчення феномену академічної культури студентства.

Осмислення трансформаційних процесів, що відбуваються в українському суспільстві та в системі вищої освіти, розуміння академічної культури як її сутнісної характеристики, дали підстави стверджувати, що існує нагальна потреба в соціологічній інтерпретації феномену академічної культури, що в якості мети передбачало розробку концептуальних засад соціологічного вивчення феномену академічної культури студентства, особливостей прояву та факторів її формування та пов'язаних з нею низки завдань, зокрема, визначення теоретико-методологічних засад дослідження академічної культури студентства, уточнення понятійного апарату, характеристику рівнів, суб'єктів та структури академічної культури й формулювання соціологічного визначення поняття «академічна культура студентства».

Сформульована мета та завдання дисертаційного дослідження були реалізовані. Так, спираючись на ідеї практичної парадигми, зокрема на положення про «фоновий» характер і «розкриваючу» природу повсякденних практик, в роботі представлена дефініція академічної культури студентства, як сукупності моделей поведінки, що формуються в академічному середовищі в процесі засвоєння ціннісно-нормативної складової, інтеріоризуються особистістю та знаходять прояв у повсякденних академічних практиках студентів.

На основі аналізу даних соціологічних досліджень було встановлено, що орієнтація студентів на отримання знань як домінуюча складова їхньої освітньо-професійної мотиваційної системи, є основним чинником формування академічної культури, визначає характер і зміст академічних практик студентів тощо, забезпечуючи якісний рівень підготовки випускників українських вишів.

Здійснено емпіричну інтерпретацію поняття «академічна недоброчесність», що описує повсякденні студентські навчальні практики, існування яких зумовлено традиціями, що закладаються в період отримання середньої освіти, усталеністю ментальних настанов суб'єктів навчального процесу, відсутністю мотивації на отримання знань та реальної конкуренції на ринку праці.

Акцентовано увагу на тому, що спроби інституціональних змін, які виражаються в реформуванні існуючого освітнього законодавства та визначають формальні вимоги до навчально-пізнавальної діяльності, відповідають основним тенденціям розвитку загальноєвропейської та світової освіти, в цілому позитивно сприймаються академічною спільнотою, але недосконалість існуючої системи санкцій за порушення принципів і норм академічної доброчесності стає перешкодою на шляху здійснення цих змін та інтеграції вітчизняної освітньої системи у єдиний світовий академічний простір.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Пак І. В., Артьомов П. М. Академічна нечесність як елемент академічної культури українського студентства: результати емпіричних досліджень Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2016. Випуск 37. С.234-240 (*Особистий внесок здобувача: участь у теоретичному обґрунтуванні, формулюванні задач дослідження та інтерпретації результатів*).

2. Пак І. В. Академічна культура: деякі аспекти соціологічної інтерпретації // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2017. Випуск 39. С.323-327

3. Пак І. В. Пізнавальний потенціал практичної парадигми в дослідженні академічної культури. Український соціум. 2018. № 4 (67). С. 103-112.

4. Pak I. The main forms of Academic Cheating in Educational Practices of Ukrainian Students. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2018. Випуск 41. С.62-66 (англ.)

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

5. Pak I. V. Academic culture: essence, concept, main forms and elements.// Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie. Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności. 2016. Nr 2(6). P. 90-96

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Пак І. В. Особливості вітчизняної академічної культури студентства: досвід соціологічного вивчення / Змінність соціальних просторів крізь соціологічну оптику: прояви, контексти, можливості: Секція «Якими є інноваційні виклики сучасній системі освіти в Україні?» : Х Ювілейний Львівський соціологічний форум, 13 жовтня 2016 р., Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С. 256-257.

7. Пак І. В. Соціологічний досвід вивчення академічної культури сучасного українського студентства: Емпіричні дослідження для реформування освіти в Україні: Збірник матеріалів І Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (11 лютого 2017 р.) / За ред. С.Щудло, О.Заболотної, О.Ковальчук. Київ. Дрогобич : ТзОВ «Трек-ЛТД», 2017. С. 137-140.

8. Пак І. В. Форми академічної нечесності як повсякденні студентські практики // Нові нерівності — нові конфлікти: шляхи подолання : III Конгрес Соціологічної Асоціації України: Секція 18. Освіта ХХІ сторіччя: вектори розвитку. 12-13 жовтня 2017 року. Тези доповідей та виступів учасників. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 359.

9. Пак І. В. Практики порушення принципів академічної доброчесності в оцінках суб'єктів сучасної вітчизняної вищої школи. // Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження : Збірник матеріалів II Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти, 15 червня 2018 р. / За ред. С. Щудло, О. Заболотної, О. Ковальчук. Київ-Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД», 2018. С. 109-111.

10. Пак І. В. Трансформація академічної культури українських студентів в умовах смарт-освіти // Smart-образование в smart-обществе: возможные пути адаптации : материалы XVII ежегод. Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 14 февр. 2019 г. / М-во образования и науки Украины, Ин-т высшего образования НАПН Украины, Харьк. гуманитар. ун-т «Нар. укр. акад.» [и др. ; редкол.: Е. В. Астахова (глав. ред.) и др.]. – Харьков : Изд-во НУА, 2019. С. 156–158.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

11. Пак І. Академічне шахрайство як елемент академічної культури українського студентства (за результатами соціологічного дослідження). Youth in Central and Eastern Europe Sociological Studies. Sociological Studies. 2018. Вип. 1 (9), С. 41-48.

АНОТАЦІЯ

Пак І. В. Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019.

У дисертації представлено результати аналізу феномену академічної культури студентства. Дисертація містить авторські визначення академічної культури, її функцій, уточнення її рівнів та структури. Емпіричною базою є результати дослідження «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», міжнародного дослідження «TALIS», авторського дослідження, що ґрунтувалося на неформалізованих глибинних інтерв'ю.

Застосовано аналітичний підхід П. Бурдьє для інтерпретації академічної культури як набору академічних практик. Визначено академічну культуру студентства як сукупність моделей поведінки, що формуються в академічному середовищі в процесі адаптації до ціннісно-нормативної складової освітнього простору, інтеріоризуються особистістю та знаходять прояв у повсякденних академічних практиках.

У роботі встановлено та проаналізовано фактори, що зумовлюють особливості прояву вітчизняної академічної культури на макро-, мезо- та мікрорівнях. Операціоналізовано поняття «академічна культура», визначено її емпіричні індикатори.

Розглянуто фактори, які впливають на формування академічної культури українських студентів, насамперед їхня освітньо-професійна мотивація. Представлено інтерпретацію таких понять, як «академічні практики», «академічна доброчесність» та «академічна недоброчесність».

Ключові слова: академічна культура, академічна доброчесність, академічна недоброчесність, студентство, повсякденні практики, формальні та неформальні практики, академічна культура студентів, суб'єкти академічної культури,.

АННОТАЦИЯ

Пак И.В. Академическая культура украинского студенчества: факторы формирования и особенности проявления. - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук по специальности 22.00.04 - специальные и отраслевые социологии (Социологические науки). - Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина МОН Украины, Харьков, 2019.

В диссертации представлены результаты анализа феномена академической культуры студенчества. Диссертация содержит авторское определение академической культуры и ее функций, уточнение ее уровней и структуры.

Эмпирической базой являются результаты исследования «Академическая культура украинского студенчества: основные факторы формирования и развития», международного исследования «TALIS», авторского исследования, основанного на неформализованных глубинных интервью.

Применен аналитический подход П. Бурдье для интерпретации академической культуры как набора академических практик. Академическая культура студенчества определена как совокупность моделей поведения, которые формируются в академической среде в процессе адаптации к ценностно-нормативной составляющей образовательного пространства, интериоризируются личностью и находят проявление в повседневных академических практиках.

В работе выявлены и проанализированы факторы, обуславливающие особенности проявления отечественной академической культуры на макро-, мезо- и микроуровнях. Операционализировано понятие «академическая культура», определены ее эмпирические индикаторы.

Рассмотрены факторы, влияющие на формирование академической культуры украинских студентов, прежде всего их образовательно-профессиональная мотивация. Представлена интерпретация таких понятий, как «академические практики», «академическая добросовестность» и «академическая недобросовестность».

Ключевые слова: академическая культура, академическая добросовестность, академическая недобросовестность, студенчество, формальные и неформальные практики, академическая культура студентов, субъекты академической культуры.

SUMMARY

Pak I.V. . – Academic culture of Ukrainian students: factors of formation and features of manifestation. – Qualification research paper, manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Sociology: Speciality 22.00.04 – Special and Branch Sociologies (Sociology). – V. N. Karazin Kharkiv National University, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The dissertation contains theoretical and empirical analysis of the phenomenon of academic culture of students. The dissertation contains a thorough analysis of the identified scientific issues and the author's definition of academic culture, clarification of its levels and structure, an original vision of functions inherent in academic culture. The empirical basis of the dissertation is the results of nationwide survey «Ukrainian Students' Academic Culture: The Main Factors of Formation and Development»; international survey «TALIS», based on unformalized in-depth interviews.

The author notes that the phenomenon of academic culture in the modern scientific discourse is analyzed from several points of view, which form a rather broad theoretical spectrum. Its extreme positions can be considered its relation (even identification) with organizational culture in the conditions of globalization and the definition of a special mission of higher education in the modern information society.

The analytical approach of P. Bourdieu is used to interpret academic culture as a set of academic practices, which include as formal manifestations of academic culture, as well as informal academic practices. The academic culture of students is determined the as a set of behavior patterns, which are formed in the academic environment in the process of adaptation to the value-normative component of the education space, are internalized and find manifestation in everyday academic practices.

The functions of academic culture are determined as universal and specific. Thus, the function of reputation management forms the image of the university, contains a monitoring system aimed at eliminating reputational risks. The function of preserving "immutable" values ensures the translation of academic values formed in the process of creating universities, and its main task is to adhere to the principles of academic freedom. The essence of the function of "being together" is the spiritual integration of the subjects of education into the life of the university. The function of implementing affiliation satisfies the need for communication with like-minded people. The four designated functions are called "the principle of four F" and are considered as forming the metaphorical core of academic culture.

It is founded that the first germs of academic culture arise with the advent of European universities. Attention is emphasized on the fact that despite the changes in the system of higher education, universities maintained the foundations of academic culture, remained the leaders of the spread of knowledge and scientific achievements in society.

It is argued that studying the academic culture of students requires special attention because students are not only the object of providing educational services, and above all - an important element of academic space and a bearer of academic culture.

The sociological interpretation of the structure of academic culture at different levels of its manifestation - national, profile-professional, corporate, has been specified. Special attention is paid to the faculty and students' culture, which are related to the individual level.

It is determined that in the presence of a wide spectrum of interpretations of academic culture, practically all researchers are solidary in the identification of its actors, which are scientific-pedagogical workers, students, post-graduate students and administrative and technical staff of higher education.

The dissertation presents the author's vision of the structure of the academic culture of students, consisting of three components. Motivations of subjects of academic space that influence the formation of behavioral patterns within the framework of academic. Activity-practical component characterizes the degree of realization of the acquired values, norms, knowledge and covers everyday formal and informal practices.

The factors that determine the manifestation peculiarities of the national academic culture are defined and analyzed at the macro level; on mezo level; at the micro level. The concept of "academic culture" is operationalized and its empirical indicators are determined.

The emphasis is placed on the fact that a modern student should be an active participant in the educational process, whose own position and personal contribution

depends on his own development and the development of higher education in general. Unfortunately, according to the results of the research, most students take a passive position on the need for knowledge, formally relate to their stay in high school. Sometimes the only motivating factors are the desire to receive a scholarship and a diploma as a confirmation of completion of an educational institution. The teachers gradually lose interest in professional activities under such conditions and begin to formally treat it, which leads to a decrease in the quality of education, negatively affects the reputation of higher education and its graduates.

The empirical interpretation of concepts such as "academic practices" as customary actions that are both formally regulated at the same time and have informal manifestations are reproduced by all participants in the educational process are also presented in the third part of the dissertation. It is established that there is a mutual influence of educational and professional motivation and the nature and content of academic practices of students.

Particular attention is paid to the phenomenon of «academic dishonesty» as a combination of dishonest methods or prohibited by the rules of the university actions that belong to the educational activities and are carried out by students to achieve an unfair advantage in learning, as well as related concepts – «academic integrity» and «academic cheating».

Key words: academic culture, academic integrity, academic dishonesty, students, educational research, formal and informal practices, academic culture of students, subjects of academic culture.

Відповідальний за випуск
кандидат соціологічних наук, доцент
Ніколаєвська Алла Михайлівна